

УДК 330.338

Малюта Л.Я., к.е.н., доцент
Погайдак О.Б., к.е.н., с.н.с.
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА Й ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Малюта Л. Я., Погайдак О. Б. Особливості організації та забезпечення економічної безпеки підприємства й підприємництва в умовах суспільних трансформацій. В статті розглянуто проблему забезпечення економічної безпеки та запропоновано узагальнену модель організації безпечної життєдіяльності суспільства в контексті ланцюга держава-підприємництво-підприємство.

Малюта Л. Я., Погайдак О. Б. Особенности организации и обеспечения экономической безопасности предприятия и предпринимательства в условиях общественных трансформаций. В статье рассмотрена проблема обеспечения экономической безопасности и предложена обобщенная модель организации безопасной жизнедеятельности общества в контексте цепи государство-предпринимательство-предприятие.

Malyuta L., Pohaydak O. Features of organization and economic security of enterprise and entrepreneurship in social transformations. The paper considers the problem of economic security and proposed a generalized model of safety of society in the context of chain-state-business-enterprise.

Постановка проблеми. На етапі державного становлення, впровадження ринкових відносин в економіці України, в результаті не підготовленості управлінських та економічних кадрів до роботи в нових умовах, отримали розвиток багато негативних явищ, серед яких – спад суспільного виробництва, зниження якості продукції, робіт і послуг інше. Як наслідок, багато підприємств не витримали конкурентної боротьби, не забезпечили рентабельності господарювання, і у кінцевому результаті, збанкрутували, інші стали предметом розмаїтих майнових спекуляцій та жертвами, так званого, рейдерства. З огляду на це, проблема забезпечення економічної та майнової безпеки вітчизняних підприємств є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток проблеми забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства та підприємництва – багатоаспектний, а отже, всі сучасні антикризові заходи повинні формуватися, виходячи із глобальної цілі – забезпечення національної безпеки. Наукові дослідження даної проблематики в Україні почали проводитися з початку 90-х років ХХ століття, у зв'язку з появою низки новітніх загроз для економічної безпеки держави. Тому поняття економічної безпеки окремих суб'єктів господарювання на сьогоднішній час знаходиться в стані наукового визначення. Свої праці цьому питанню присвятили такі відомі науковці, політики, громадські діячі як: Б. Андрушків, З. Береза, О. Білоус, О. Власик, Л. Герасименко, Л. Сидоренко-СТИЦЕНКО, О. Сороківська, А. Сухорукова, О. Шнипко, З. Якубович та ін. [1-9]. Разом з тим окремі аспекти проблеми організації економічної та майнової безпеки підприємства й підприємництва залишаються актуальними і потребують подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу. Термін «економічна безпека» виник під впливом глобалізації та інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків і спершу використовувався на рівні міжнародних економічних відносин як сукупність окремих кількісних і якісних

характеристик окремих країн. Слід зазначити, що економічна безпека характеризується таким станом національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність до розширеного самовідтворення та спроможний задовольняти потреби особи, сім'ї, окремих членів суспільства та держави загалом. В контексті запропонованої узагальненої моделі організації безпечної життєдіяльності суспільства (рис. 1) у ланцюзі держава – підприємництво – підприємство нами виділено такі основні складові економічної безпеки: фінансово-економічну, інтелектуально-кадрову, техніко-технологічну, інституційно-правову, силову та інформаційну, кожна з яких має своє функціональне призначення у загальній структурі безпеки підприємства (рис. 2).

Аналізуючи модель організації безпечної життєдіяльності суспільства варто виділити передусім три основні чинники, які формують економічну безпеку:

- економічна незалежність, що означає насамперед самостійне формування економічної політики, здійснення державного контролю над національними ресурсами та державного регулювання економіки, спроможність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі у міжнародній торгівлі;
- стійкість і стабільність національної економіки, що передбачає забезпечення міцності і надійності всіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування дестабілізуючих факторів;
- здатність до саморозвитку і прогресу, тобто можливість вибору власної моделі розвитку, спроможність самостійно реалізовувати і захищати національні економічні інтереси, здійснювати постійну модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну та інноваційну діяльність, розвивати інтелектуальний та духовний потенціал країни.

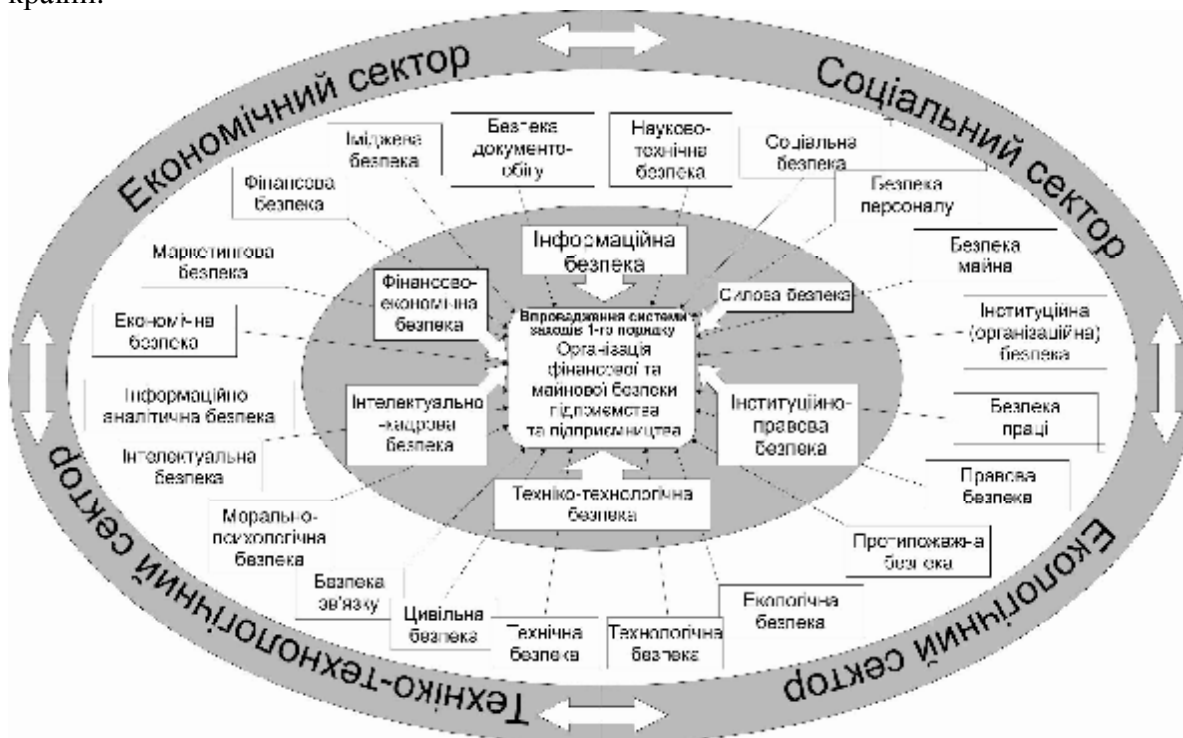


Рис. 1. - Модель організації безпечної життєдіяльності суспільства

Розглядаючи питання забезпечення економічної безпеки на мікрорівні, слід відмітити, що у цьому розумінні його можна представити як відсутність різного роду небезпек і загроз або наявність можливостей по їх попередженню, захисту інтересів, недопущення збитків більше критичної межі для окремого суб'єкта господарювання. Це

вимагає копійкої повсякденної роботи відповідного персоналу, служби безпеки підприємства, які б організували його беззбиткову роботу, збереження майна, недопущення розголошення таємниці, припинення чинників насильних злочинів, збереження інтелектуальної власності тощо.



Рис. 2. - Структура та функції основних складових економічної безпеки підприємства.

Економічна, фінансова, майнова безпека – це матеріальна база безпеки підприємства в цілому. Розробка теорії безпеки підприємництва знаходиться на початковій стадії. В даний час у науковій літературі, навіть спеціальній, суть теорії економічної безпеки підприємництва, його складових, індикаторів розкривається вкрай рідко. У визначеннях дане поняття виражається або не завжди чітко, або неповно. Дуже часто забезпечення економічної безпеки бізнесу зводиться до протистояння, захисту від

різного роду економічних злочинів. Поза сумнівом, що це важливо, але не можна зводити поняття «економічної безпеки підприємства» лише до такого захисту.

На нашу думку, економічна безпека підприємства – це створення таких умов його діяльності, за яких забезпечується надійний захист економічних інтересів підприємства від різних загроз.

Головна мета й функціональні умови забезпечення економічної безпеки підприємства представлені на рис. 3.



Рис. 3. - Мета й функціональні умови забезпечення економічної безпеки підприємства.

Результатом забезпечення економічної безпеки підприємства є стабільність (надійність) його функціонування, ефективність фінансово-економічної діяльності та особиста безпека персоналу.

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивною потребою кожного суб'єкта господарювання у забезпеченні стабільного функціонування і досягнення цілей діяльності.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні сформулювати мету та функціональні ознаки (критерії) формування системи економічної безпеки підприємства. Саме це дозволить уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних впливів складових зовнішнього та внутрішнього середовища.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку підприємства (організації) можуть бути:

- 1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів);
- 2) збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть бути об'єктивними і суб'єктивними. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, що виникають не з вини самого підприємства або його окремих працівників. Суб'єктивні впливи мають місце внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або його окремих працівників (передусім керівників і функціональних менеджерів).

Ефективність запобігання очевидним і потенційно можливим загрозам (втратам) економічній безпеці підприємства і визначає дієвість діяльності відповідних служб підприємства.

Трактуючи зміст економічної безпеки підприємства, основою якої є реалізація стратегії його розвитку, використовуючи можливості зовнішнього середовища з застосуванням продуктивної взаємодії з суб'єктами зовнішнього та внутрішнього середовища, можна запропонувати модель для розгляду взаємозв'язку між стратегічними економічними інтересами підприємства та забезпеченням його економічної безпеки (рис. 4).



Рис. 4. - Модель формування економічного взаємозв'язку між стратегічними економічними інтересами підприємства та забезпеченням його економічної та майнової безпеки

Висновки. Враховуючи вищевикладений матеріал, можна сказати, що економічна та майнова безпека – це важливі складові безпеки підприємства та національної економіки загалом, які дозволяють зберігати стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз.

Розуміння сутності економічної безпеки підприємства дозволяє показати, що виробниче підприємство знаходиться в ситуації невизначеності, непередбачуваності, зміни як внутрішніх умов господарювання, так і зовнішніх: політичних,

макроекономічних, екологічних, правових; ухвалює ризикові рішення в умовах жорсткої конкуренції, добивається попередження, послаблення або захисту від існуючих або прогнозованих небезпек або загроз; і це переконливо свідчить, що в даних умовах воно забезпечує досягнення цілей бізнесу. Тобто в даній ситуації корпоративні ресурси підприємства (земля, капітал, кадровий потенціал, підприємницькі здібності менеджерів, інформація, інтелектуальна власність, технологія і т.д.) використовуються в першу чергу для досягнення цілей бізнесу, а не тільки для запобігання небезпек і загроз. І такий шлях – це шлях досягнення стратегічних цілей підприємницької діяльності і забезпечення стійкого інтенсивного розвитку підприємства в умовах суспільних трансформацій.

Список використаних джерел:

1. Андрушків Б.М. Економічна та майнова безпека підприємства та підприємництва. Антирейдерство [монографія] / Б.М. Андрушків, Л.Я. Малюта, О.А. Сороківська та ін. – Тернопіль: Тернограф, 2008. – 424 с.
2. Береза З.В. Суть і складові економічної безпеки підприємства / З.В. Береза // Науково-теоретичний журнал «Наука й економіка» Хмельницького економічного університету. – 2009. — Вип. №4 (16). Т. 2. – С. 59-64.
3. Білорус О. Г. Глобалізація і безпека розвитку: [монографія] /О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко. – Київ: КНЕУ. – 2001. – 733 с.
4. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С.Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48с.
5. Герасименко Л.В. Економічна безпека: [навч. посіб.] / О.І. Барановський, Л.В. Герасименко, О.Є Користін та ін.; за ред. О.М. Джужі. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.
6. Система економічної безпеки держави / за редакцією д.е.н., проф. Сухорукова А.І. – Київ: Видавничий дім Стило. – 2011. – 350с.
7. Сидоренко-Стеценко С.Д. Сутність проблеми економічної безпеки України та методи її моделювання. / С.Д. Сидоренко-Стеценко // Вісник Черкаського університету, 2009. – № 152. – С. 109-114.
8. Шнипко О. С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект: [монографія] / О.С. Шнипко. – К.: Генеза, 2006. – 285 с.
9. Якубович З. В. Недоліки методики оцінювання рівня економічної безпеки підприємств та шляхи їх усунення / З.В. Якубович // Вісник національного університету “Львівська політехніка”, 2011. – № 704. – С. 71-76.

Ключові слова: економічна безпека; складові економічної безпеки: фінансово-економічна, інтелектуально-кадрова, техніко-технологічна, інституційно-правова, силова та інформаційна; модель; механізм; трансформаційна економіка.

Ключевые слова: экономическая безопасность; составляющие экономической безопасности: финансово-экономический, интеллектуально-кадровая, технико-технологическая, институционально-правовая, силовая и информационная; модель; механизм; трансформационная экономика.

Key words: economic security, economic security components: financial and economic, intellectual and human resources, technical and technological, institutional and legal, power and information; model; mechanism; transformation economy.